

Timmeren aan de weg

Een gesprek met de pioniers van
de migrantenwerking in Antwerpen

Amsab-ISG wilde meer te weten te komen over de Antwerpse integratiesector, het geheel van verenigingen en initiatieven rond de opvang van migranten. Daarvoor ging het te rade bij Piet Janssen, met wie het al eerder een gesprek had naar aanleiding van de overbrenging van de archieven van het Vlaams Overlegcomité Migratie (VOCOM) en het Vlaams Centrum voor de Integratie van Migrantef (VCIM). Piet werkte eerst vijf jaar als vrijwilliger in het jeugdcentrum De Cluys en werd in 1975, toen er erkenning kwam als categoriaal opbouwwerk, de eerste coördinator van het Centrum voor Buitenlandse Werknemers (CBW) in Antwerpen.¹ Hij wees erop dat het hoog tijd was om een reconstructie te maken van de eerste opvanginitiatieven voor migranten in Antwerpen. Piet verzamelde nog vijf andere pioniers en samen trokken ze op 2 maart 2012 naar het restaurant El Warda voor een lange babbel.

Wie is wie?

Sarie Abdeslam was van 1977 tot 1997 nationaal verantwoordelijke voor de Arabische afdeling van het ACV. Hij schrijft iedere week *Dou-nia News*, een Belgisch-Marokkaans persoverzicht dat per mail wordt verstuurd naar 22.000 adressen.²

Sadik Akhandaf was actief in het CBW en in Safina, een van de eerste Antwerpse zelforganisaties, opgericht in 1990.

Piet Janssen schreef in 1995, na zijn coördinatorschap van het CBW, mee aan het minderhedendecreet op het kabinet van de toenmalige minister van Welzijn Luc Martens.

PIET CREVE
Amsab-ISG

MARTINE VERMANDERE
Amsab-ISG

Van links naar rechts: Mohammed Sabi, Piet Creve, Piet Janssen, Mark Van Mol, Sadik Akhandaf, Emiel Vervliet, Sarie Abdeslam, Martine Vermandere. Foto © Bart Dewaele

Mohammed Sabi was een van de organisatoren van het Festival van de Immigrant in Antwerpen dat begin jaren 1980 ontstond vanuit het Kontaktorgaan Internationale Solidariteit (KIS). Hij was betrokken bij de oprichting van Moussem, een organisatie die de cultuur uit de Maghreblanden en het Midden-Oosten naar Vlaamse podia brengt.³

Emiel Vervliet startte in 1968 in Borgerhout het jeugdcentrum De Cluys. Van 1975 tot 1992 werkte hij op de ACV-studiedienst en als secretaris van het Wereldverbond van de Arbeid. In 1992 werd hij directeur van het VCIM en in 1997 docent aan de Sociale School Heverlee.

Mark Van Mol was net als Piet Janssen en Emiel Vervliet betrokken bij de eerste opvang van Marokkaanse immigranten in Borgerhout en bij de oprichting van het CBW. Hij studeerde sociologie en arabistiek en werkt momenteel als hoofddocent Modern Arabisch aan het Interfacultair Instituut voor Levende Talen aan de KU Leuven.

Piet Creve, medewerker van Amsab-ISG, modereerde het gesprek.

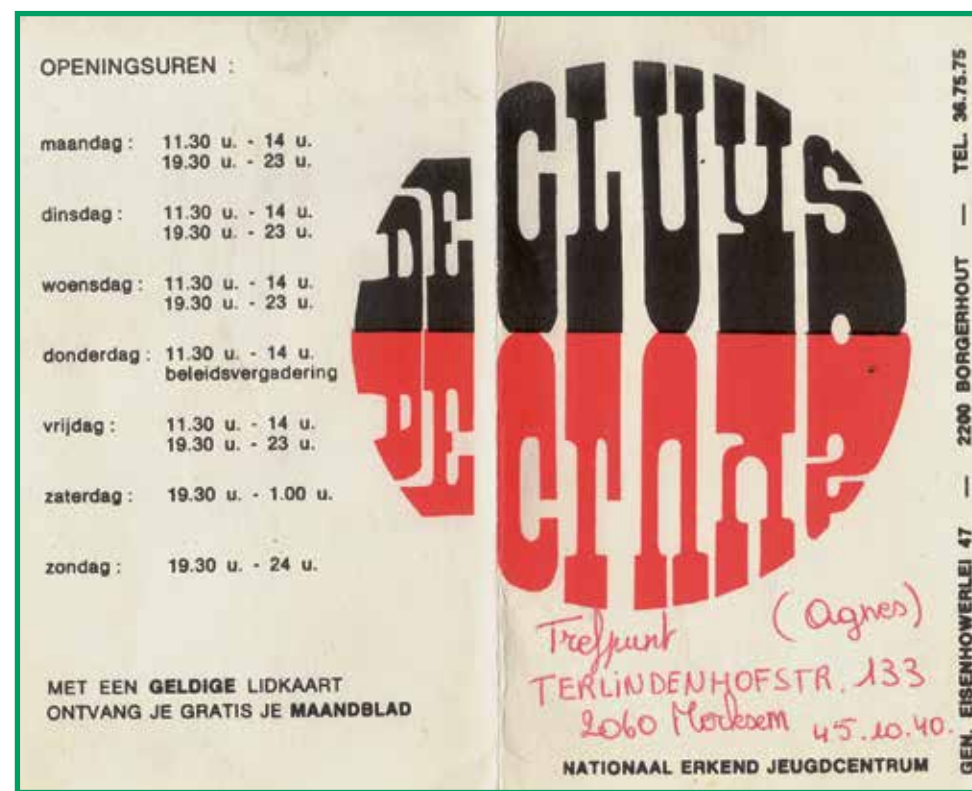
Piet Janssen (PJ): Het vrijwilligersinitiatief in Borgerhout ontstond na mei '68 uit de derdewereldbeweging. De inspiratie voor die beweging was overgewaaid uit Leuven. We waren tegen de geldinzamelingen van de 11.11.11- en Broederlijk Delen-acties, maar gebruikten wel de belangstelling ervoor en werkten onder meer rond Haïti. Tot we ons realiseerden dat er ook dicht bij ons nood was, onder meer door het lezen van Pierre Jalée (*Le pillage du tiers monde*) en Frantz Fanon (*Les damnés de la terre*). Vorige week waren enkelen van ons op de begrafenis van Simonne Verstraete, zij werd 92. Madame Verstraete werkte mee in die derdewereldbeweging en het was zij die opmerkte dat er sinds de komst van de gastarbeiders ook een stuk derde wereld hier bij ons was. Zij startte mee de migrantenwerking en zorgde voor de eerste opvang van Marokkaanse mannen en later gezinnen in Borgerhout.

Sarie Abdeslam (SA): In augustus 1967 kwamen in Antwerpen de eerste politieke vluchtelingen uit Marokko aan. Voor de problemen in Marokko was hier toen geen interesse. De aandacht voor Marokkanen kwam er pas in 1974 na de regularisatie en de migratiestop. Er was toen een hongerstaking in Brussel. Ook de Marokkanen werden zich bewust van de problematiek hier en begonnen zaken op de langere termijn te bekijken. Vanaf dat moment startte het Marokkaanse verenigingsleven.

Mohammed Sabi (MS): De vakbonden ABVV en ACV hadden twee verschillende benaderingen. Het ABVV wou geen aparte werking opzetten voor migranten, ze waren arbeiders net als de Belgen. Het ACV had wel een specifieke benadering.⁴ De Marokkaanse arbeiders waren meestal

weinig geschoold. Ze werkten in Antwerpen in de metallurgie, in fabrieken of poetsten treinen. De eerste zelforganisaties ontstonden rond de geloofsbeleving. Om te kunnen bidden werden moskeeën opgericht. In Hoboken-Moretusburg kregen ze daarbij hulp van pastoor Verachttert. Die stelde hen een stuk grond achter de school ter beschikking. Met vrijwilligers van de Bouworde en mijn vader als promotor, werd de moskee opgetrokken. Toen de droom om terug te keren na 1974 ophield en het door de gezinshereniging duidelijk werd dat men hier zou blijven, ontstonden organisaties. Dat was echter niet voor de hand liggend, aangezien de Marokkaanse overheid duidelijk maakte geen voorstander te zijn van lidmaatschappen zoals die van de vakbond. Dat werd nog duidelijker na de Groene Mars toen bij de consulaten Amicales werden opgericht met de bedoeling greep te houden op de Marokkaanse migrantenbevolking.⁵

SA: Verenigingen oprichten was in de jaren 1960 en 1970 ook moeilijk door de wetgeving op de vzw's. Er waren drie Belgen op vijf nodig om een vereniging op te richten. Pas in 1981 is die wet onder minister Gol veranderd. In die jaren werd er ook weinig genaturaliseerd. Koning Hassan II was ertegen. Er werd toen wel al informeel samengekomen. Er waren onder meer twee groepen die een politiek en sociaal karakter hadden: de ene groep leunde aan bij het ACV, de andere was de progressistische marxistische groep, de Regroupement Démocratique Marocain.⁶ Die twee groepen hebben altijd goed samengewerkt. We hadden een verschillende aanpak, maar er was geen concurrentie.

Lidkaart van het jeugdcentrum De Cluys in Merksem. (privécollectie Sadik Akhandaf)

Sadik Akhandaf (SaA): Mijn vader, een winkelier in Tétouan, werd eigenlijk door een soldaat die nog tijdens de Tweede Wereldoorlog in Gembloux had gestreden, aangezet om in België te komen werken. Hij kon kiezen tussen Beringen of een gieterij in Vilvoorde. Hij koos voor Vilvoorde en werkte er begin jaren 1960. Op de Sinksenfoor kwam er op zaterdagmiddag een busje van de Metallurgie Hoboken om arbeiders te ronselen. Zij boden een hoger loon, één frank meer per uur, en twee maanden vakantie aan waardoor men in de zomer naar Marokko kon gaan. Momenteel vechten we om dat recht te behouden. In 1965 kwam ik naar Antwerpen. Dankzij Sarie Abdeslam die binnen het ACV aan vorming deed,

werd ik in 1969 al heel jong als vrijwillige vertaler ingeschakeld. Hij zorgde ervoor dat ik in Brussel mijn lagere school kon afmaken en in Borgerhout aan de middelbare technische school kon studeren. Ik kwam voor de eerste maal in een Belgisch gezin terecht door een toeval. Tijdens de winter gleed ik uit en maakte een serieuze val. Ik werd recht geholpen door Guido Bal die me meenam naar zijn ouderlijk huis. Vanaf toen ging ik bij de familie Bal geregeld tv kijken, onder meer naar *Bonanza*. Zij hadden toen ook al een douche. Wij moesten daarvoor naar het badhuis in de Grote Hondstraat. En 'Lange Mark' zorgde ervoor dat we konden basketten.⁷

Affiche voor de opening van de moskee in Borgerhout op 9 september 1972. (Amsab-ISG, Antwerpen, archief de8)

Mark Van Mol (MVM): Ik zat in 1969 in mijn laatste jaar humaniora en was betrokken bij de derdewereldbeweging. De directeur van mijn school sprak op een bijeenkomst over het feit dat er geen sportinfrastructuur bestond voor migranten (omwille van te duur, te verafgelegen ...). Ik stelde voor dat de school dat zou organiseren. De directeur was daarmee akkoord en stelde mij hiervoor aan. Toen ik dat thuis vertelde, waren vader en moeder weinig enthousiast. Ze maakten mij bang voor die 'vreemden met hun lange messen'. Uiteindelijk ging er een leraar mee om de contacten met de Marokkaanse gezinnen te leggen. Het eerste gezin waar ik aanbelde, was er een met twaalf kinderen. Het sneeuwde. De man deed open met de mededeling dat het ook in Marokko sneeuwde. Dat stelde

me op een of andere manier op mijn gemak. Hedwig Van de Velde had Berbers geleerd om in De Cluys mensen te kunnen onthalen. Er werden daar ook filmvertoningen georganiseerd. Ik herinner me onder meer nog *La bataille d'Alger* en *Kohinoor*. Daar kwamen veel mensen naartoe. Het was ook een enthousiaster publiek dan wat wij gewoon waren.

SaA: Ik werkte als vertaler in De Cluys. Iedere zaterdag waren er ontmoetingsnamiddagen waar je onder meer hulp kreeg voor het invullen van papieren, want je moest toen maar je plan trekken als nieuwkomer. Maar later op de avond werden daar 'instuifs' georganiseerd door het jeugdhuis. Ik mocht daar eerst niet binnen, want je had een lidkaart nodig. Aanvankelijk moest je daarvoor Belg zijn. Maar ik bleef rondhangen en geraakte uiteindelijk toch binnen in die fuiven. Bij het terugkeren had ik wel altijd schrik. Ik moest langs café Malpertuus en dat was de tijd van de Vlaamse Militantenorde (VMO).⁸ Vooral na de oliecrisis in 1973 met de VMO-affiches waarop de oliekraan wordt dichtgedraaid en met de zak op de rug van de migranten, werden de vijandelijkheden erger.

PJ: We hadden heel weinig geld om onze migrantenwerking te organiseren. Daarom mochten we in het jeugdhuis op zaterdag- en zondagavond de vestiaire doen. Er werd een kleine bijdrage betaald, maar door het groot aantal leden – het waren de gouden jaren van het jeugdhuiswerk – bracht dat toch zo'n 50.000 à 60.000 frank op per jaar.

SaA: Na mijn werk in De Cluys mocht ik van pater Michel Dierckx blijven om in de kelder te helpen boenen. Als beloning

kregen we niet-gewijde hosties of chocola of ander eetbaars. De pater voetbalde ook mee. Hij was een reuzepater.

MVM: We maakten een affiche 'Welkom' als reactie op de affiche van het VMO. Voor de moskee waren we op zoek naar een ruimte. Toen stelde de deken van Borgerhout zelfs de crypte onder de kerk voor. Ik herinner me nog de eerste ontmoeting van de deken met drie Marokkaanse vertegenwoordigers. Beiden kenden duidelijk elkaars cultuur niet en de deken begroette de Marokkanen door diep te buigen, zoals in het Verre Oosten gebruikelijk is. De Marokkanen begroeten hem dan maar op dezelfde manier. Uiteindelijk konden we een lokaal van de parochie huren in de Zonstraat. Daar kwam de eerste moskee in Borgerhout. Een van de voortrekkers aan Marokkaanse kant was Mohamed Bouchikhi, een gewezen rijkswachter in Marokko.

Piet Creve (PC): Was er vanuit de katholieke wereld een bekeringsdrang?

SA: In Boom had ik goede contacten met kloosterzusters die ons hielpen. Dat is nooit ter sprake gekomen en ik heb dat ook nooit zo aangevoeld.

SaA: Voor mij was het een déjà vu. In Tétouan hadden we ook een Jodenwijk in de medina waar het 's zaterdags snoepjesdag was. Hier deed ik op zaterdag het licht aan voor joodse gezinnen en kreeg ik ook snoepjes. Wij hadden in Marokko ook al contact met katholieke paters en zusters, dat was geen nieuw gegeven voor ons.

Mohammed Sabi (MS): Er was geen wantrouwen. De meesten stuurden hun kinderen naar een katholieke school. Het CBW werd door de Marokkaanse

gemeenschap zelfs het *Bureau de Messiah* genoemd!

SaA: Nog voor de moskee in de Zonstraat er kwam, werd een voorlopige gebedsplaats voor de ramadan ingericht in de feestzaal van de Reuzenpoort. Er was een groot tapijt nodig en dat kwam uit de kathedraal.

PC: Hoe waren de eerste contacten met de overheid?

Emiel Vervliet (EV): Borgerhout was toen nog een zelfstandige gemeente. De burgemeester was van CVP-signatuur en werd voorzitter van de vzw die opgericht moest worden om het pand in de Zonstraat te kunnen huren voor de moskee, de deken werd secretaris. Nadien zorgde de Volksunie voor de burgemeester. Ook met hem waren er goede contacten. Het CBW heeft vanaf de start een gemengd Marokkaans-Belgische bestuur betracht. Dat was niet makkelijk. Pas in 1975 kregen we een erkenning als categoriaal opbouwwerk, door Rika De Backer (staatssecretaris voor Cultuur), en een eerste vrijgestelde. Dat werd Piet, hij was daarvoor de meest geschikte persoon.

PJ: Dat moest toen nog blijken! Nee, Emiel had dat evengoed kunnen zijn, ik weet niet meer goed waarom ik toen gekozen ben.

SaA: Mark studeerde toen nog en leerde Arabisch via moppen. We moesten hem steeds moppen vertellen.

MVM: Er kwamen alleen Marokkaanse mensen naar het CBW. Je kon die moeilijk helpen als je ze niet verstond. Ik leerde Arabisch en bracht het bij aan de andere vrijwilligers. Op die manier moest ik

iedere les goed leren om aan de anderen te kunnen doorgeven.

SaA: De Berbers kwamen later, in de jaren 1970. Eerst kwamen de stedelingen naar hier, dan de zogenaamde 'korfmigranten'. We noemden hen zo omdat hun voorgangers hier al voor alles zorgden: hun huis werd bijvoorbeeld al behangen. De stedelingen hielden rekening met hun burens, dat waren ze gewend van het samenwonen in één huis in Marokko, waar alles samen gebeurde, waar men één keuken had voor vier gezinnen en collectief feestvierde. De mannen gingen zelfs niet in huis naar het toilet, dat was voorbehouden voor de vrouwen. De platelandsmensen waren niet gewend om hun stemgeluid aan te passen, hielden minder rekening met hun burens.

PC: Heeft het aantal migranten een rol gespeeld?

MS: Tussen 1964 en 1974 waren er weinig Marokkaanse gezinnen. In Borgerhout zo'n 600 à 700. Pas vanaf 1974 na de gezinshereniging vergrootte de groep. Taal was een groot probleem. Soms spraken zelfs geen Frans, soms wat Spaans. Bij het ACV in Antwerpen werkte Evarist Van den Bogaert. Hij had nog gewerkt in Latijns-Amerika en kon de Marokkanen die wat Spaans spraken, helpen. Hij werkte ook voor de dienst Migratie van de stad Antwerpen.

SA: Ze waren niet analfabeet! Wel in Latijnse talen, maar niet in het Arabisch. Vanuit de overheid was niks voorzien van begeleiding. Men had een overeenkomst om ze naar hier te halen, maar geen onthaal. We hadden wel op school geleerd over België, maar we dachten dat hier Frans gesproken werd. Er waren ook

veel misverstanden tussen Vlamingen en Marokkanen. Zo kreeg ik steeds de vraag of we ook patatten hadden in Marokko. Eerst werd ik kwaad, tot ik beseftte dat ze het echt niet wisten. Vlaanderen had – in tegenstelling tot Frankrijk of Spanje – geen contact met Marokko. Het was voor beiden hier een ontdekking.

EV: Vrouwen kwamen hier pas na 1974. Tot dan was hun aantal beperkt. Door de vrouwenmigratie kwam er ook een verjonging door de kinderen. De eerste generatie werd een minderheid.

SaA: Zuster Mia van Sint-Agnes op de Turnhoutsebaan gaf eind jaren 1970 les aan de vrouwen. En er kwam ook naschoolse opvang voor de kinderen. Al in september 1972 waren er vrouwen betrokken bij de opening van de moskee.

EV: Na de wet-Gol van 1981 kwam er toch geen boom aan vzw's. Er was in de eerste plaats nood aan bewustmaking. Er was een grote schrik voor 'de grens', om bij het jaarlijkse bezoek aan Marokko te worden opgepakt. Alles van de vakbond werd gezien als tegen de koning. Men had schrik om organisaties op te richten en zo als subversief en antikoningsgezind beschouwd te worden. Daardoor duurde het oprichten van zelforganisaties ook langer dan bijvoorbeeld bij de Italianen of Spanjaarden. En ook het feit dat men ongeschoold was, speelde daarin mee. Er was ook een zekere verdeeldheid door de Saharaproblematiek.

MS: Ik was lid van de Regroupement Démocratique Marocain, een organisatie die zowel aandacht had voor cultuur als voor politiek en bewustmaking. Zo organiseerde de groep een feest in Borgerhout met een toneelstuk van een cineast uit

De voetbalploeg van Safina, een van de eerste Antwerpse zelforganisaties. (privécollectie Sadik Akhandaf)

Luik over corruptie in Marokko. Spijtig genoeg verloor de organisatie door extreme standpunten aan kracht. Ook het Centrum voor Marokkaanse Arbeiders heeft een grote rol gespeeld. Eerst in de Geuzenstraat, later in de Generaal Belliardstraat. Ze hadden ook de steun van het ACW. Marc Van Peel was lid.

SaA: In het begin was vooral de woonsituatie dramatisch. Dat leidde binnen het CBW tot de oprichting van het Huurderscollectief. Het principe was dat het Huurderscollectief huizen huurde en die verder verhuurde aan de leden. De eigenaar kreeg zo een garantie en de leden kwamen elke veertien dagen samen. Op die vergaderingen werden de nieuwe huizen toegewezen volgens samen afgesproken regels en werden aspecten van huisvesting besproken. Op regelmatige tijdstippen

werd elke gehuurde woning bezocht en werd er een verslag opgemaakt: wat de eigenaar in orde moest brengen, en wat de huurder.

EV: Voor 1974 werd er niet veel geld uitgegeven aan wonen. Na de komst van de vrouwen en kinderen was er nood aan betere woningen. De Belgische huizen waren niet voorzien op grote gezinnen.

SaA: Pater Martens werd de contactpersoon. Hij ging de woning binnen vóór het Marokkaanse gezin. Hij maakte heel mooie tekeningen van de staat van het huis. Het huis moest er bij het verlaten van de huurder net zo uitzien als bij zijn eerste betreding. Het eerste jaar werden er vier huizen gehuurd. Na twee jaar waren er meer dan 120 huurders. Voorwaarde was dat ze om de veertien dagen naar

HUURDERSUNIE vzw
Borsbeekstraat 113
2140 Borgerhout
Tel.: 03/235.85.16

Appartement: Sint-Rochusstraat n° 108^(1°L), Deurne.

Eigenaar: De Heer Pieter DE ROECK
Granvellelaan n° 94
2150 Borsbeek

Huurder: Familie CHAOUCH - MAHOU
(van Kattenberg n° 129, Borgerhout)
vanaf 1 juni 1995.

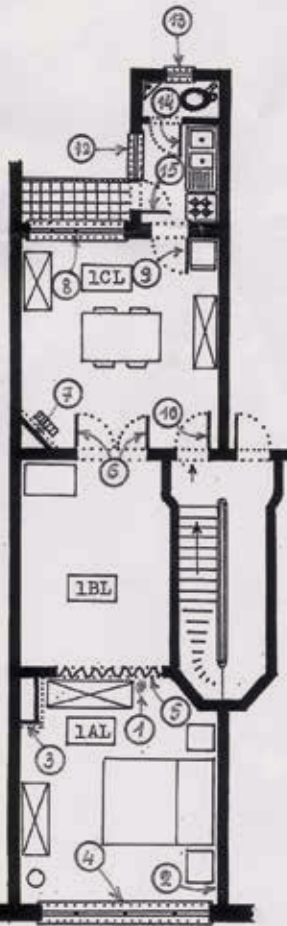
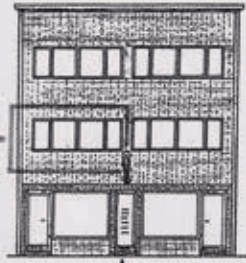
Kommissie van Onderhoud: Fr. Dieltiens, Fr. Martens,
K. Van Camp, M. Vergauwen.

Datum van inspectie: 21 juni 1995.

Grondplan op schaal: 1/100 (1 cm. = 1 m.)

Gevelschets op schaal: ± 1/200.

INVENTARIS BIJ AANVANG HUURCEEL

Sint-Rochusstraat 108^(1°L)

Voorkamer **1AL** : slaapkamer (oppervl.: 16 m²)

Plafond: gaaf, droog pleisterwerk, zonder barsten, opnieuw gewit. Klein vlekje (1). Middenin: lichtpunt met lichter van huurder.

Vloer: oud, groen tapis plain, nog in goede staat (sporen van vroegere meubelpoten), wat los op de naden.

Muren: gaaf en droog (ook onder het gevelraam) pleisterwerk, nog met het oude, keurige behang van vroeger, op een stukje na op de binnenmuur naast het raam (2), praktisch onbeschadigd. Twee zware krammen zijn in de muur blijven zitten, 1 boven op de schoorsteenmantel, 1 op het gewelfd penant naast de ingang.

Plinten: rondom, laag, hout, witgelakt: okee.

Schoorsteenmantel (3): eenvoudig, in metselwerk, met verniste houten dekplaat. Boezem dichtgemaakt. Geen gasaansluiting.

Gevelraam (4): Vier gave glazen ruiten, alleen de middelste twee gaan open. Ongeschonden houtwerk, gordijnkap met 2 rails en vensterbank, witgelakt. Vlotte sluiting (paumellen, spanjolet): alles in prima staat. Gordijn en overgordijnen van huurder.

Toegang: geen deur, maar draperie van huurder op rail achter wit-metalen kap (5).

Electro: 1 schakelaar + 1 stopkontakt: okee.

Middenkamer **1BL** : voorlopig leeg (oppervl.: 11,5 m²)

Plafond, vloer en plinten: zoals in voorkamer.

Muren: gaaf, droog pleisterwerk onder mooi, ongeschonden kwaliteitsbehangpapier.

een vergadering moesten komen. Daar werd onder meer info gegeven over CO-vergiftiging, loodverf ...

EV: Er was een groot verschil in huisvesting van migranten in Antwerpen en in Limburg. In Limburg kregen ze een huis van de mijn. Van de metallurgie in Hoboken moesten ze hun plan maar trekken.

MS: Mijn vader huurde in zijn naam een huis voor twintig personen. De eerste jaren konden Marokkanen ook niet terecht bij sociale huisvestingsmaatschappijen.

SaA: Ik ben zo eigenaar geworden door dit probleem. In 1976 vonden mijn ouders dat nog ketters, want ze dachten nog naar Marokko terug te keren.

MS: Marokko was in Antwerpen vertegenwoordigd door twee banken en een consulaat. Men werd verplicht door het consulaat een rekening te openen in een van de banken. En er was de sociale druk: je moest en zou in Marokko bouwen.

PC: Waren er ook internationale contacten tussen migranten in het buitenland?

MS: Er waren contacten op Europees niveau: met de Association des Travailleurs Maghrébins de France en met Spanje.

Met Amsterdam ten tijde van de hongerstaking in de kerk.⁹

SaA: Aanvankelijk waren we voor de Amicales, voor het idee om zich te organiseren in het buitenland, maar al vlug werd duidelijk dat we niet anders dan ertegen konden zijn. De voorzitter was de minister van

Buitenlandse Zaken van Marokko. Het was een top-downorganisatie die iedereen aanstelde. Het was een controleorgaan dat zelfs aan spionage deed.

PJ: Dat maakte onze werking ook bijzonder moeilijk, want wie was er van de Amicales en wie niet?

SA: Het ACV toonde in zijn filmzaal in Mechelen een film over de uitbuiting van Marokkaanse arbeiders in 1977. De Amicales lieten niemand binnen. De boycot door de Amicales duurde tot in de jaren 1980. In Brussel was er in de Magdalenazaal een feest. We werden omringeld door de politie en meegenomen naar het commissariaat. Pas 's morgens werden we vrijgelaten. Later vernamen we wat er gebeurd was. We hadden onze identiteitskaarten moeten afgeven en die waren aan de Marokkaanse ambassadeur overhandigd. Per vergissing was hij met de paspoorten vertrokken. De politie heeft alle cabarets in Brussel afgezocht om ze terug te krijgen. Daarom zaten wij 'in den bak'.

MS: In Marokko ben ik in de zomer van 1982 dertien dagen vastgehouden. Ze wisten alles van mij, alle vergaderingen waaraan ik had deelgenomen. Zo informeerden ze waarom ik bij een vergadering over onderwijs in de stad Antwerpen de vraag had gesteld waarom Marokkaanse leraars enkel Arabisch spreken terwijl Berbers die taal niet kennen. Gelukkig had een vriend, bij wie ik logeerde, me gebriefd over hoe zo'n verhoor verliep. Marokko maakte het integreren moeilijk. Later kwam er evolutie door druk op het systeem, er kwam amnestie, gevangenen werden vrijgelaten en men mocht deelnemen aan verkiezingen hier. Vergeet niet dat wat de koning zegt, een decreet is.

◀ Voorbeeld van een boedelbeschrijving van pater Martens. (privécollectie Sadik Akhandaf)

Koning Boudewijn (2e van rechts), Paula D'Hondt, Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid (3e van rechts) en Johan Leman, kabinetschef van Paula D'Hondt (4e van rechts), tijdens een bezoek aan Borgerhout in 1991 in gesprek met vertegenwoordigers van Turkse en Marokkaanse verenigingen. (privécollectie Sadik Akhandaf)

SA: De Marokkaanse arbeider dacht steeds aan 'de grens'. Men spreekt over die periode als 'de loden jaren'.¹⁰

SaA: Toen de subsidiekraan werd dichtgedraaid, kregen we wel via het RISO nieuwe mensen.¹¹ En er was het bezoek van koning Boudewijn in 1991, waardoor er meer aandacht kwam voor de migranten.

MS: Die aandacht kwam niet daardoor. Die kwam er pas na de opkomst van rechts. Men zag in dat er problemen gingen rijzen met nieuwe Belgen indien er niet in hen geïnvesteerd werd. Houssein Boukhriss werd de eerste adviseur van Marokkaanse afkomst bij Johan Leman, Koninklijk Commissaris voor het Migrantenbeleid.

PJ: De koning wou een gesprek met migrantenjongeren. Zij vertelden hem de realiteit, gooiden alles op tafel. De eerste migrantennota in 1978 was van de hand van Brussels staatssecretaris Vic Ancaux. Hij schreef ook een boek over wat Marokkanen over Belgen denken en vice versa. Minister van Onderwijs Daniël Coens kreeg zelfs een veroordeling van Europa voor het onthaal van migrantenleerlingen, dertig jaar na de eerste migratie. Men stelt steeds dat het migrantenbeleid gefaald heeft, maar er is heel lang geen migrantenbeleid gevoerd!

SA: Na de gezinshereniging ontstond nog een probleem: Marokkaanse schoolverlaters hadden geen recht op een wachtuitkering. Andere allochtone jongeren hadden

daar wel recht op. Turkije was lid van de Raad van Europa en met Tunesië was er een bilateraal akkoord. In het kader van artikel 124 werden hiervoor verschillende klachten ingediend. Die klachten werden voor de rechtbank steeds verloren. Pas half de jaren 1980, na een bezoek van een delegatie aan het kabinet van Luc Van den Brande, minister van Tewerkstelling en Arbeid, werden op humanitaire grond gelijke rechten toegekend. Men kreeg bovendien niet alleen geen uitkering, maar men kwam ook niet voor op een lijst voor de arbeidsmarkt of in de statistieken.

MS: Je moet ook de evolutie van de migratie bekijken. De vierde generatie eist nu zijn plaats op in de maatschappij en er bestaat ook nog nieuwe migratie.

SaA: Veel zaken worden nu opnieuw teruggedraaid: vroeger was bidden bij Umicore toegelaten, twee maanden vakantie is nu ook gedaan.

EV: Anderzijds zijn er nu zeshonderd Marokkaanse dokters in België, een enorme evolutie op een korte periode.

PC: En Turkije is ondertussen een immigratieland geworden.

EV: In Marokko zijn nu ook wetten rond de immigratie van Afrikanen en is er discussie over het migrantenstemrecht. Men vindt geen metsers meer en de nieuwe fabriek van Renault in Tanger moet arbeiders uit Oost-Europa halen.

MS: Een derde van de inkomsten van Marokko komt nog steeds van het geld dat emigranten opsturen. Vandaar dat Marokko hier in de eerste plaats voor banken zorgde en voor niks anders. Marokkaanse emigranten krijgen nog

korting in Marokkaanse hotels en worden nog gestimuleerd om er vastgoed te verwerven. De emigratie uit Marokko blijft, nu naar Canada en het Midden-Oosten.

Intussen verwierf Amsab-ISG het arhief van het Antwerps Integratiecentrum de8, waarin het CBW opgenomen werd. Zie: www.de8.be.

- 1 De Cluys was een Vlaams jeugdhuis, ontstaan in de late jaren 1960. Naast de eigenlijke jeugdhuiswerking was er ook Info-C een informatiecentrum voor jongeren (later de jongerenadviescentra of JAC's) en een Jongeren centrum voor Maatschappijvernieuwing (Jocema). Daarbinnen ontstonden allerhande initiatieven, zoals rond de derde wereld en een migrantenwerking waaruit het CBW groeide. Er was bijvoorbeeld ook een werking rond toegankelijkheid voor gehandicapten.
- 2 Zie: <http://www.dounia-news.com>, laatst geraadpleegd op 02/08/2012.
- 3 Zie: <http://www.moussem.be>, laatst geraadpleegd op 02/08/2012.
- 4 Het ACV richtte in 1969 een Arabische afdeling op die vooral Marokkaanse arbeiders verenigde.
- 5 In november 1975 zond Hassan II 350.000 Marokkanen naar de Westelijke Sahara, een voormalige Spaanse kolonie.
- 6 Opgericht in 1974 door Mohamed El Baroudi.
- 7 Mark Van Mol.
- 8 De Vlaamse Militanten Organisatie, opgericht in 1950 en vanaf 1971 de Vlaamse Militanten Orde genoemd, was een extreemrechtse actiegroep die onder meer berucht werd vanwege haar gewelddadige acties tegen migranten.
- 9 Een actie in april 1974 met als eis de regularisatie van de 'illegalen'.
- 10 'Les années de plomb', periode van repressie in Marokko.
- 11 Op 17 oktober 1983 werd het Regionaal Instituut voor de Samenlevingsopbouw Antwerpen opgericht, een fusie van verschillende initiatieven van buurtwerk en opbouwwerk.